

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

GRAU DE FILOLOGIA CATALANA

TREBALL DE FI DE GRAU

CURS 2021-2022

**LA LEXICALITZACIÓ DELS CONCEPTES
DE COLOR EN CATALÀ**

NOM DE L'ESTUDIANT: Marina Ribas Esparrell

NOM DE LA TUTORA: Núria Alturo Monné

Barcelona, 17 de juny de 2022

RESUM

Un dels primers camps semàntics que s'estudien a l'escola o a l'inici de l'aprenentatge d'un idioma que no és el propi és el dels colors. El català, com qualsevol altra llengua, disposa de diverses formes i expressions nominals que denominen els colors. Hi ha noms, però, que són més utilitzats que d'altres. En aquest sentit, el present treball té com a objectiu fer una anàlisi dels noms de colors en català. Més concretament, pretenem observar com es lexicalitzen els conceptes de colors en aquesta llengua. Per tant, des d'una perspectiva lingüística s'analitzarà la terminologia cromàtica catalana mitjançant una metodologia experimental que ens permeti determinar si hi ha uns conceptes de color més prototípics que d'altres i si aquests últims es creen en les perifèries semàntiques i discursives.

Paraules clau: colors, lexicalització, perifèria semàntica i discursiva, prototipicitat.

ABSTRACT

One of the first semantic fields that are studied at school or at the beginning of learning a language that is not one's own is that of colors. Catalan, like any other language, has different nominal forms and expressions that name colors. There are names, however, that are more used than others. In this sense, the present work aims to analyze the names of colors in Catalan. More specifically, we intend to observe how the concepts of colors are lexicalized in this language. Therefore, from a linguistic perspective, the Catalan chromatic terminology will be analyzed through an experimental methodology that will allow us to determine if there are some color concepts more prototypical than others and if the latter are created in the semantic and discursive peripheries.

Keywords: colours, lexicalization, semantic and discursive periphery, prototypicality.

OBJECTIUS PEL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

Per encàrrec de l'Organització de les Nacions Unides (ONU), Gro Harlem Brundtland, la primera ministra de Noruega, va entregar l'informe “Our common future” l'any 1987. Durant tres anys, ella i el seu equip van redactar aquest document per assentar unes bases sobre les quals construir un futur de benestar per la humanitat. Aquí va sorgir per primera vegada el concepte de “desenvolupament sostenible” (DS) com a única via d'evolució possible.

L'any 1992, l'informe va ser el punt de partida de la coneguda “Agenda 21” —on es recollien accions globals i locals per a transformar en sostenibles aquelles àrees en què la humanitat impacta en el medi ambient—, i també dels anomenats Objectius del Mil·lenni, signats l'any 2000, per l'erradicació de la pobresa i l'avenç igualitari de la Humanitat. Quinze anys després, van néixer els 17 Objectius pel Desenvolupament Sostenible (ODS) que incorporen tots els àmbits que configuren el desenvolupament de la humanitat. A continuació, fem una breu reflexió sobre com pot afavorir el treball en qüestió per a l'acompliment d'un d'aquests objectius, més concretament, el quart (dins l'àmbit de Persones): una educació de qualitat.

De manera directa, aquest Treball de Fi de Grau no té l'objectiu concret de millorar una problemàtica específica. No obstant això, indirectament sí que es relaciona amb un Objectiu pel Desenvolupament. Els noms dels colors és un dels primers camps semàntics que s'ensenyen a l'escola, ja que vivim en un món ple de colors, i també és un dels primers àmbits que s'ensenyen quan aprenem qualsevol llengua. Poder conèixer els noms dels colors sembla un aspecte molt senzill, però és bàsic per poder anomenar el món. Per tant, és important que tothom pugui tenir accés a una educació de qualitat on un aspecte *a priori* tan elemental, però alhora necessari, sigui ensenyat amb les màximes garanties. Assegurar una educació de qualitat comença per aspectes tan bàsics com conèixer la terminologia cromàtica.

Així doncs, és un treball que es pot relacionar amb les metes de l'OD 4 següents: 4.1 “Assegurar que totes les nenes i tots els nens acabin l'educació primària i secundària, que ha de ser gratuïta, equitativa i de qualitat i produir resultats d'aprenentatge pertinents i efectius” i 4.2 “Assegurar que totes les nenes i tots els nens tinguin accés a serveis d'atenció i desenvolupament en la primera infància i educació preescolar de qualitat, perquè estiguin preparats per a l'educació primària”.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, vull donar les gràcies a la meva tutora, la Núria Alturo, per acompanyar-me, guiar-me i aconsellar-me en tot moment.

També vull agrair a tots els informants la seva participació, ja que sense ells no hauria estat possible fer una part important d'aquest treball.

Finalment, vull i he d'agrair als meus pares i a la meva germana tot el suport que m'han transmès, perquè sempre han estat al meu costat i per la paciència que han tingut amb mi durant aquest procés i durant els darrers quatre anys.

Estudiar el color és, en part, estudiar els límits del llenguatge.

David Batchelor

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	8
1.1. <i>Presentació de l'estudi</i>	8
1.2. <i>Justificació de la recerca</i>	8
1.3. <i>Metodologia del treball</i>	9
1.4. <i>Continguts del treball</i>	11
2. MARC TEÒRIC	12
2.1. <i>Antecedents en l'estudi dels noms dels colors</i>	12
2.2. <i>Conceptes</i>	20
3. OBJECTIUS, HIPÒTESIS I OBSERVACIÓ	24
3.1. <i>Objectius</i>	24
3.2. <i>Hipòtesis</i>	25
3.3. <i>Observació</i>	26
3.3.1. <i>Què</i>	26
3.3.2. <i>Qui</i>	26
3.3.3. <i>Com</i>	27
4. MARC D'ANÀLISI.....	28
4.1. <i>Experiment</i>	28
4.1.1. <i>Metodologia de l'experiment</i>	28
4.1.2. <i>Anàlisi de resultats</i>	30
4.2. <i>Corpus</i>	36
5. CONCLUSIONS.....	39
6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	41
7. ANNEXOS.....	45

1. INTRODUCCIÓ

1.1. *Presentació de l'estudi*

“Vivim en un món en color” (Domènech i Estopà 2015: 164). Cada societat conceptualitza el color de maneres diferents i alhora el color és important en com la societat conceptualitza el món. En aquest sentit, no només els colors són presents en el nostre dia a dia en termes visuals, sinó que també formen part de la nostra vida quotidiana en termes lingüístics. De fet, com esmenten Domènech i Estopà (2015: 164), cada llengua té tants colors com denominacions té per referir-s'hi. “Les llengües imposen una forma particular al contínuum de l'espectre dels colors, tracen límits en determinats punts i donen a les àrees així reconegudes una particular classificació lexical” (Grossmann 1971-1975: 100).

Si ens fixem en la definició de *color* en el diccionari, apareix el següent: “qualitat dels fenòmens visuals que depèn de l'efecte distint que produeixen sobre la retina les llums de diferent longitud d'ona” (DIEC2). Es tracta d'una definició feta des de la dimensió física del color. No obstant això, el color —més concretament, els noms de colors— també es pot tractar des d'una perspectiva lingüística. Aquest treball, doncs, pretén centrar-se en els noms de colors en català, un àmbit relativament poc estudiat en aquesta llengua.

1.2. *Justificació de la recerca*

Quant al tema principal d'aquest treball, el vaig descobrir —lingüísticament parlant—, durant el tercer curs de Filologia Catalana. Una de les lectures obligatòries que ens va proposar la professora Núria Alturo per a l'assignatura de *Lexicologia i Semàntica* va ser “La resemantització com a recurs creatiu: la neologia cromàtica” d'Ona Domènech i Rosa Estopà. L'article em va interessar moltíssim, ja que mai no m'havia plantejat tot el que hi podia haver darrere d'un mot de color, en la seva forma lèxica o en el seu sentit.

A partir d'aquí, vaig començar a investigar breument sobre el tema, fet que em va permetre descobrir totes les vessants que es poden estudiar a partir dels mots de colors. Des de l'evolució històrica dels noms de colors, és a dir, l'origen etimològic (per exemple, el llatí *crōcum* ha esdevingut *groc* en català a través d'unes regles fonològiques determinades); fins a l'anàlisi de

l'ús dels neologismes cromàtics en llengua catalana en diferents contextos d'ús (observant tot tipus de corpus). En aquest cas, ens centrarem pròpiament en el sentit dels termes de colors, en com es lexicalitzen els conceptes dels colors en català.

1.3. Metodologia del treball

Aquest treball no és només teòric ni estrictament descriptiu, sinó que també compta amb una part experimental, ja que es tracta d'una anàlisi realitzada des de la perspectiva lingüística de la creació dels noms nous de colors en català. A continuació, exposem les pautes generals que hem anat seguint per a l'anàlisi que més endavant desenvoluparem. En els apartats 3 i 4 exposem amb més detall la metodologia d'observació i d'anàlisi.

En primer lloc, un cop escollit el tema general, cal determinar quines àrees d'investigació existeixen per tal de seleccionar-ne una i poder definir un punt de vista concret per abordar la problemàtica que vol tractar el treball. En aquest sentit, la neologia cromàtica es pot estudiar des de diverses línies. En la introducció ja n'hem esmentat algunes: es pot estudiar l'origen etimològic dels mots de colors (en aquest cas, del llatí al català), l'ús d'aquests termes, l'anàlisi d'aquest ús comparant diferents contextos, la dimensió física del color, l'evolució històrica dels noms de colors en termes de sincronia i diacronia, si hi ha terminologia concreta, o la comparació de diferents corpus en què apareixen mots de colors, entre d'altres.

Seguidament, cal trobar una pregunta que ens serveixi com a guia per encarar el treball cap a una direcció determinada o una altra. L'àmbit escollit per a fer aquest treball és com es lexicalitzen els conceptes de colors en català. Pertany, doncs, a l'àmbit de la semàntica. Aquest interrogant s'intentarà resoldre amb els resultats que obtinguem tenint en compte els objectius marcats, les hipòtesis plantejades i amb l'ajuda de la metodologia. Coneixent, per tant, el tema del treball, la línia d'investigació i una pregunta que s'ha de respondre, cal marcar uns objectius i unes hipòtesis que siguin el precedent de tot el que vindrà després. En aquest cas partirem principalment de la teoria de la prototipicitat i de com actuen els noms de colors en les perifèries semàntica i discursiva.

La segona fase del treball, doncs, s'ha centrat en la cerca de bibliografia, ja que encara que no es tracta únicament d'una compilació teòrica, cal tenir una base sobre la qual poder treballar i a partir de la qual desenvolupar el treball. S'ha buscat informació sobre la terminologia

cromàtica, però també sobre conceptes propis de la semàntica. Després de trobar aquesta informació, s'han llegit diverses lectures i articles, i s'han seleccionat aquelles que han sigut més rellevants i útils per al treball en qüestió.

A partir d'aquí, també s'ha començat a plantejar el treball pel que fa a l'experimentació. Observant les diferents teories aparegudes en la bibliografia sobre l'estudi dels noms de colors, ens hem inspirat en algunes propostes ja existents per dissenyar diversos experiments que podríem utilitzar en el marc d'anàlisi. El primer consisteix a ensenyar una paleta de colors a l'informant perquè digui quin color és per ell cadascun dels que hi apareixen. El segon consisteix a mostrar una paleta de colors a l'informant i donar-li un llistat de noms de colors perquè els col·loqui a sobre del color que ell creu que és. Amb aquests experiments realitzats a no més de deu persones, ja que es tractava d'una prova pilot per veure si eren útils i funcionaven, hem constatat alguns errors. Això ens ha servit per millorar el disseny de l'experiment final que s'utilitza per a la part pràctica i que més endavant veurem com és definitivament. Millores com, per exemple, ensenyar els colors per separat en comptes d'utilitzar paletes perquè d'aquesta manera els colors més semblants no influeixen en l'informant.

Alhora, fer una prova d'experiments prèvia a l'experiment final ens ha ajudat a descobrir noves eines d'investigació que probablement no haguéssim preparat si no ho haguéssim fet abans. Així doncs, es poden realitzar dos tipus de preguntes: una pregunta directa i oberta per obtenir les diferents maneres de dir un color en concret, i una pregunta limitada, de percepció, per observar les diferents bases lèxiques i els sintagmes que s'utilitzen per a referir-se a colors.

Respecte al perfil dels informants, en el cas de la prova pilot d'experimentació van ser vuit persones, ja que, com hem dit anteriorment, l'objectiu de fer això era només veure la funcionalitat dels experiments. Tots eren catalanoparlants i de diferents sexes i franges d'edat. A més a més, coneixien l'enquestadora i els seus estudis actuals, fet que va provocar un possible biaix en les seves respostes perquè eren conscients que se'ls estava preguntant per obtenir un resultat en concret. Això també va permetre demostrar que la coneixença prèvia de l'enquestat amb l'enquestador no és favorable per a l'obtenció de resultats. D'altra banda, també és molt útil que hi hagi diversitat dialectal en les respostes. Per tot això, l'experiment

final s'ha dut a terme amb informants que tenen les següents característiques¹: tots són habitants de Catalunya, de diverses poblacions, i tot i que en alguns casos no tenen el català com a llengua d'ús habitual, sí que el coneixen, l'entenen, el saben parlar, llegir i escriure. A més a més, hi ha varietat de gènere i d'edat.

Per acabar, s'ha redactat la part escrita i teòrica del treball mentre es feia paral·lelament la fase pràctica i d'anàlisi amb l'experimentació. D'aquesta manera, s'han pogut contrastar els resultats obtinguts amb les hipòtesis plantejades a l'inici. Finalment, després de revisar-lo, s'ha donat per enllestit aquest treball de fi de grau. Un treball que actualitza aquest àmbit terminològic, però que pot ser ampliat més endavant en treballs futurs, sobretot quant a la llengua catalana.

1.4. Continguts del treball

Aquest treball de final de grau s'estructura en diferents parts. D'entrada, en el marc teòric s'hi agrupen dos apartats. El primer mostra els antecedents que existeixen del tema investigat, és a dir, aquells autors i aquelles publicacions prèvies a aquest treball. Amb això es pretén contextualitzar i situar la nostra recerca, i definir el posterior model d'anàlisi. El segon, amb la mateixa finalitat, és un recull dels principals conceptes que són imprescindibles quan estudiem la terminologia cromàtica. Després d'aquesta fase, ens podem plantejar uns objectius i unes hipòtesis a partir dels quals parteix el treball.

Una segona part consisteix en l'experiment mitjançant el qual obtindrem els resultats que després seran analitzats. Aquesta és una de les fases centrals del treball, ja que per analitzar els noms de colors en català cal partir d'una metodologia d'observació que ens permeti obtenir unes respostes. Un cop analitzades, podrem confirmar (o no) les hipòtesis plantejades a l'inici. Finalment, l'últim apartat de la recerca fa referència a les conclusions. S'adjunten posteriorment les referències bibliogràfiques i els annexos.

---

¹ Vegeu l'apartat 4.1.2 per a informació més detallada.

2. MARC TEÒRIC

El marc teòric d'aquesta recerca es basteix al voltant de les expressions lingüístiques que denominen noms de colors. Conèixer els principals conceptes relacionats amb aquest àmbit serveix per definir el model d'anàlisi del treball en qüestió, atès que es forneix d'aquests i d'altres termes molt recurrents en l'àmbit estudiat. Abans d'entrar en matèria, però, també cal ser conscients dels antecedents que ja hi ha en l'estudi dels noms dels colors per tal de contextualitzar la nostra investigació.

2.1. *Antecedents en l'estudi dels noms dels colors*

La terminologia cromàtica, les expressions lingüístiques referides als colors, els neologismes cromàtics o els noms de colors són diferents maneres per referir-se a aquells mots que designen un segment de l'espectre del color. Tot i que no és un dels aspectes més estudiats en l'àmbit de la semàntica o el lèxic, es tracta d'un tema sobre el qual s'ha escrit força, sobretot en llengua anglesa. En català, però, també hi ha alguns estudis que s'hi han referit. A continuació, es presenten ordenats cronològicament alguns dels estudis lingüístics més rellevants² que han investigat sobre aquest àmbit per tal de comprendre en quin context se situa el treball en qüestió, quins són els antecedents del tema estudiat i com aquest ha evolucionat al llarg de la història.

El primer nom que cal destacar és el de Maria Grossmann, professora de lingüística a la universitat de l'Aquila, a Itàlia. És un gran referent en l'estudi de la terminologia cromàtica, ja que ha estudiat el lèxic referit als colors no només en català, sinó també en castellà, italià, llatí, romanès i hongarès. En aquest cas, és interessant l'estudi que ha fet en l'àmbit de la llengua catalana. La seva investigació parteix d'uns termes base al voltant dels quals s'hi agrupen més lexemes que comparteixen relacions d'identitat o d'oposició. Per tant, sense fer servir la terminologia del principi de prototipicitat utilitzada per Lakoff en anys posteriors, ja fa referència a la idea que hi ha un mot central i d'altres que l'acompanyen. Amb les seves paraules:

---

² Rellevants per a l'estudi dels noms dels colors, però també rellevants per a la confecció d'aquest treball.

“El valor unitari del camp lexical dels noms de color és ‘l’avaluació adjectival del color’. Els mots que presenten aquest tret s’agrupen entorn d’uns termes de base. Aquests termes de base formen un conjunt tancat de paraules incompatibles i són organitzats al nivell mateix dels trets distintius; per tant, són indivisibles en unitats més petites. Entorn de cada terme de base s’agrupen més lexemes i contrauen entre ells relacions d’identitat o d’oposició.” (Grossmann 1971-1975: 100).

Aquesta obra, “Sistema lexical dels noms de colors en català” (Grossmann 1971-1975), es focalitza en el subdialecte del barceloní i es basa en les dades obtingudes de diferents diccionaris³ i de les respostes d’uns informants enquestats. Cal remarcar que els lexemes escollits han estat analitzats des de la perspectiva del seu significat com a ‘avaluació adjectival del color’, tot i que també s’inclouen alguns substantius utilitzats amb funció adjectival. A partir d’aquí, pren 175 lexemes agrupats en nou paradigmes: *blanc*, *negre*, *gris*, *marró*, *groc*, *vermell*, *verd*, *blau* i *morat*. No només n’analitza les característiques de cadascun, sinó que també estudia la forma o formes en què poden ser denominats aquests noms de color, un dels objectius de la nostra recerca. Grossmann ho classifica en dos grups: “els termes immotivats i els termes motivats” (Grossmann 1971-1975: 106).

Dins dels primers s’hi troben els termes base, és a dir, els nou paradigmes esmentats anteriorment, però també alguns termes que, com apunta Grossmann 1980, eren motivats en el català antic, però actualment ja han perdut la motivació, com serien els casos *d’albí*, *ros*, *escarlata* o *caqui*, entre d’altres. Respecte als motivats, també els divideix en dos subgrups: els derivats de termes no motivats, com per exemple, *grogüenc* o *blavós* (amb l’especificació semàntica d’‘aproximadament...’), *blanquíssim* o *moreníssim* (‘extremament...’), *moradet* o *vermellàs* (‘agradablement o desagradablement...’), i *ennegrit* o *enrojolat* (‘esdevingut...’); i aquells termes que denominen un color mitjançant una comparació, alhora subdividits en substàncies inorgàniques (*plata*, *turquesa* o *cendra*), el món vegetal (*rosa*, *safrà* o *taronja*) i el món animal (*sèpia* o *os*). Fins i tot, els que utilitzen una comparació poden ser derivats semàntics (*de color de...*) o derivats morfològics (adjectius de color derivats de substantius amb afixos: *terrós*, *platejat* o *ataronjat*).

---

³ *Diccionari català-valencià-balear* (Alcover i Moll 1930-1962), *Diccionari de sinònims* (Franquesa 1971), *Diccionari de sinònims, idees afins i antònims* (Pey i Estrany 1970), *Diccionari general de la llengua catalana* (Fabra 1932), *Diccionari castellà-català, català-castellà* (Albertí 1961) i *Diccionari català-castellà, castellà-català* (Miracle 1969).

L'estudi de Grossmann conclou que “hi ha una gran desproporció quantitativa entre el nombre dels termes motivats i immotivats, a favor dels primers, sobretot dels termes que expressen la comparació amb el color de diversos éssers i objectes” (Grossmann 1971-1975: 108). Finalment, proporciona una taula per cada color analitzat on [+] significa marcat, [-] no marcat i [0] irrellevant⁴. És important, doncs, tenir present aquesta recerca no només perquè és possiblement la primera a analitzar els mots de colors en català, sinó per la seva gran qualitat.

Seguidament, també en català, un dels estudis que cal destacar en aquest àmbit és “Els noms dels colors al *Diccionari general de la llengua catalana*” (Bozzo Duran: 1986). En aquest cas, l'autora extreu del *Diccionari general de la llengua catalana* (d'ara endavant DGLC) les diferents definicions del terme “color” i, a més a més, classifica els termes de color segons les definicions obtingudes.

Així doncs, explica que els noms dels colors presenten unes diferències significatives quant a les definicions que apareixen al diccionari, la majoria de les quals són denotatives. “Tenen, seguint la terminologia de Leech, un significat conceptual: la definició ens porta a algun objecte del món real que posseeix el color definit com a qualitat pròpia, o bé ens indica la relació del dit color amb un altre color” (Bozzo Duran 1986: 239). En altres paraules, quan parlem del significat denotatiu d'una paraula, ens referim a la relació entre aquesta paraula i les coses, propietats, accions o conceptes als quals es refereix. El *blanc*, el *vermell* i el *blau*, per exemple, són noms de colors amb definicions d'aquest tipus. Els dos primers es refereixen a l'espectre solar i el blau al “cel sense núvols”⁵. D'altra banda, hi ha un grup de noms de colors la definició dels quals utilitza el propi nom del color o més d'un color, com “blau molt pujat” o “d'un gris groguenc”, respectivament (exemples extrets de Bozzo Duran 1986: 239), i també definicions amb una part que remet al referent i una altra part remet a altres termes de color, com “de color entre vermell i blau, com el suc de les móres” (exemple extret de Bozzo Duran 1986: 239). Dins de cada tipus de definició, Duran també en fa subdivisions amb diferents matisos i ho exemplifica a través de taules⁶. En aquest cas, a diferència de Grossmann, no crea una taula per cada color, sinó que les desenvolupa segons el tipus de definicions que ha trobat en el DGLC, esmentades anteriorment.

---

⁴ Vegeu una mostra d'aquestes taules a l'apartat d'annexos (7a).

⁵ Vegeu les definicions exactes a l'apartat d'annexos (7b).

⁶ Vegeu una mostra d'aquestes taules a l'apartat d'annexos (7c).

Per últim, l'autora classifica els colors segons si són “fonamentals o no fonamentals” i ho fa semblantment a Grossmann en el sentit que també fa referència a la teoria del prototip sense que aquesta hagués sortit encara. Ho fa així:

“No tots els parlants tenen el mateix coneixement dels termes del color. Quan un infant aprèn a parlar, els seus educadors li ensenyen primer uns termes i més endavant uns altres. A mesura que va ampliant el seu vocabulari i els seus coneixements, va adquirint nous vocables. Hi ha, doncs, uns termes que són primers i que tots els parlants, sigui quin sigui el seu nivell cultural, posseeixen. D'aquests colors en direm *colors fonamentals*; i a uns altres que són matisacions d'aquests colors fonamentals, que pertanyen a la seva gamma cromàtica, els anomenarem *colors no fonamentals*.” (Bozzo Duran 1986: 242).

Aquest fragment, doncs, també desprèn la idea que hi ha uns noms de colors que s'ensenyen i, per tant, s'aprenen abans que uns altres. Fins i tot, destaca que són termes que posseeixen tots els parlants, independentment del seu nivell cultural. La teoria del prototipus també esmenta aquest plantejament i, en aquest sentit, no només és aplicable a la terminologia cromàtica, sinó que també ho és per a tots els camps semàntics.

A partir d'aquí, Duran subdivideix els termes que es refereixen als colors segons les definicions que ha extret anteriorment del diccionari. Hi ha un terme, però, que apareix definit com a color en el diccionari, però que “presenta mancances en la seva definició i no és possible d'incloure dins la gamma de cap altre color” (Bozzo Duran 1986: 243); és el cas de “marró”. Per acabar, l'autora realitza un seguit de comprovacions que donen suport a la seva classificació, com per exemple, observar el rendiment derivatiu que tenen els noms dels colors, aspecte també estudiat per Grossmann (1971-1975). Amb tot, aquest estudi és només, com diu Duran, una classificació d'entre d'altres.

Un altre dels noms que no poden passar per alt quan parlem dels mots de colors és el d'Anna Wierzbicka. Especialitzada en semàntica i lingüística comparada, és una lingüista polonesa que ha focalitzat la seva obra en l'intent de trobar mots equivalents en totes les llengües que corresponguessin a conceptes essencials per als humans, entre d'altres. En aquest cas, però, és determinant l'estudi que fa a “The meaning of color terms: semantics, culture, and cognition” (1990). Tot i que no és un estudi en català —ni sobre el català—, és important remarcar-lo.

Amb aquest article, Wierzbicka sosté que “els conceptes de color estan ancorats en certs *universals de l'experiència humana*” (Wierzbicka 1990: 99). És a dir, relaciona els termes referits als colors amb l'experiència humana des del punt de vista biològic i neuronal. L'autora explica que quan els éssers humans percebem el color és gràcies a la intervenció del nostre cervell. De fet, cita a Kay i McDaniel (1978: 621), autors de “The linguistic significance of the meanings of basic color terms”, on afirmen que, en totes les llengües, els termes bàsics dels colors reflecteixen directament l'existència de categories de resposta neuronal. Wierzbicka, però, explicita que “el vincle entre la representació neural del color i la representació lingüística del color només pot ser indirecte” (Wierzbicka 1990: 99). Amb la seva recerca, doncs, es posiciona en contra de les propostes de Kay i McDaniel (1978) o Rosch (1972) i es decanta per la versió de Berlin i Kay (1969).

Així doncs, l'autora proposa la següent pregunta: “què signifiquen les paraules com *vermell* i *blau*?” Per molta gent pot semblar una pregunta molt òbvia. Com diu Wierzbicka, la literatura psicològica, antropològica i lingüística sobre els conceptes de colors és molt extensa, però se sol enfocar cap a altres direccions. En aquest cas es planteja una pregunta nova relativa a l'experiència quotidiana de qualsevol persona. Per tant, el seu estudi se centra sobretot en el significat dels conceptes de colors i remarca que la seva perspectiva de lingüista és força diferent de la d'un filòsof o un psicòleg que estudiessin la mateixa qüestió. “La diferència crucial és que els filòsofs s'interessen pel llenguatge, mentre que els lingüistes s'interessen pels llenguatges” (Wierzbicka 1990: 100).

Estudiosos d'aquestes i d'altres àrees respondrien a la pregunta inicial en termes de física (si el vermell té més llum, com és la seva longitud d'ona, etc.). Però en termes de significat, Wierzbicka vol estudiar el que la gent vol dir quan diu *vermell* o *blau*, perquè segurament quan ho diu algú, no té els coneixements sobre les longituds d'ona de cada color, però, en canvi, sap a què es refereix.

L'autora remarca la importància i l'estreta relació entre les categories semàntiques i la neurofisiologia, tal com descriuen Kay i McDaniel en la seva obra. No obstant això, Wierzbicka divergeix d'ells en el sentit que les categories semàntiques es diferencien entre llengües i, per tant, “la percepció del color té molt poc a veure amb la qüestió de la conceptualització del color” (Wierzbicka 1990: 102). La percepció del color és la —gairebé— mateixa per a tothom. Mentre que la conceptualització és diferent en cada cultura. En altres paraules, l'autora

especifica que allò que passa en el nostre cervell no es reflecteix directament en el llenguatge, ja que aquest reflecteix el que passa en la nostra ment.

A més a més, Anna Wierzbicka reflexiona al voltant d'una altra visió referida als termes de colors, l'adoptada per Berlin i Kay (1969) en la seva investigació sobre els universals de la denominació del color i també menciona altres línies de recerca. Cal remarcar que tot això ho exemplifica i pren alguns noms de colors per mostrar-ho no només en anglès, sinó també en altres llengües. Finalment, també fa referència al terme que hem remarcat anteriorment amb altres mots. Wierzbicka, en un apartat titulat "Noms de referents prototípics" diu el següent:

"It seems to be a universal feature of language that color perceptions are described, at some stage, in terms of locally salient referents, such as certain characteristically-looking minerals, animals or plants. This applies, for example, to the English words *gold* and *silver*, and presumably, it used to apply to the English word *orange*. It seems to me that words of this kind provide evidence for the psychological reality of the semantic component: "when one sees things like X one can think of ..." in color semantics in general." (Wierzbicka 1990: 138-139).

De nou, doncs, sembla que hi ha uns mots de colors més destacats que d'altres i que es refereixen a minerals, animals o plantes en concret. Al final, l'autora considera que els conceptes dels colors estan aferrats a *universals de l'experiència humana*, i que per donar compte dels noms dels colors en les diferents llengües, cal que ens fixem tant en els elements centrals (o *foci*) com en els límits (o *boundaries*).

Tornant a l'àmbit català, un dels estudis claus en l'àmbit de la neologia cromàtica és justament l'article citat a la introducció: "La resemantització com a recurs creatiu: la neologia cromàtica" d'Ona Domènech i Rosa Estopà. És el primer article rellevant que sorgeix en el segle XXI sobre aquesta temàtica i és interessant per al nostre treball perquè tracta els neologismes cromàtics. Fins ara, les recerques esmentades han fet classificacions dels termes de colors, etc. En aquest cas, Domènech i Estopà estudien els termes dels colors des d'una perspectiva lingüística poc estudiada fins al moment: la resemantització de les unitats lèxiques.

D'altra banda, analitzen un corpus de neologismes polilèxics lexicogràfics que contenen un mot de color i, més concretament, analitzen les unitats que inclouen el mot *verd*. Parteixen, doncs, de la idea que hi ha un primer sentit de color i és a partir d'aquest que amb determinats

mecanismes semàntics i diferents relacions conceptuals, se n'estableixen de nous. Per tant, es torna a fer referència també a la idea dels prototips:

“De la teoria de la categorització clàssica, que es remunta a Aristòtil, la lingüística cognitiva se’n va cap a una teoria dels prototips i dels models cognitius, que parteix de les semblances de família de Wittgenstein. I ens interessa especialment remarcar que aquesta teoria dels prototips, que va quedar fixada amb la recerca exhaustiva feta als anys setanta per la psicòloga Eleanor Rosch, es va començar a desenvolupar a partir de l’estudi sobre les categories dels colors dut a termes per Berlin i Kay (1969).” [...] “Les relacions [entre els diferents sentits d’un mateix color] permeten agrupar els diferents significats d’una paraula polisèmica en categories radials que recullen els vincles entre els significats: al centre se situen els elements prototípics, mentre que als marges es van situant els significats menys representatius de la categoria.” (Domènech i Estopà 2015: 162-163).

Per últim, les autores fan un estudi de la neologia cromàtica en català i analitzen amb especial atenció el nom del color *verd*. Abans, però, agrupen els neologismes estudiats en quatre categories: segons la relació de subordinació amb el nucli cromàtic (*rosa salmó*), segons la relació de subordinació amb adjunt cromàtic (*botifarra negra*), segons la relació metonímica part-tot (*cascos blaus*, les forces de pau de l’ONU), i segons la relació metafòrica (*crònica negra*, *novel·la negra*...). Amb tot això, afirmen que els mecanismes semàntics de la metàfora i la metonímia són dels més recurrents en aquest àmbit.

L’any 2018, es va publicar un altre article remarcable en l’estudi dels noms dels colors en l’àmbit de la lingüística. És “Lexical change often begins and ends in semantic peripheries”, de Susanne Vejdemo. En aquest cas, tracta un dels aspectes fonamentals per al nostre treball, el de la perifèria semàntica. L’article analitza el canvi semàntic i els processos de substitució lèxica en l’àmbit del color. Es basa en la denominació dels colors en set llengües germàniques i en parlants de suec. De fet, l’autora creu que la idea de perifèria semàntica no només serveix en els noms de colors, sinó també en altres camps semàntics.

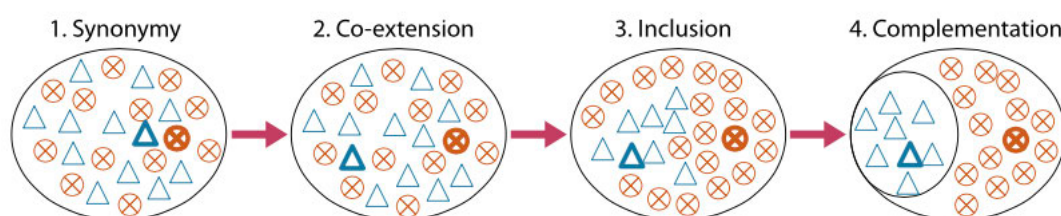
Aquest article comença d’una manera semblant a l’obra de Wierzbicka, ja que l’autora afirma que se saben moltes coses sobre la percepció del color, fisiològicament parlant. En canvi, lingüísticament no s’ha estudiat tant. És per això que Vejdemo pretén analitzar com els neologismes entren en el domini del color i què passa quan aquests substitueixen els “termes

antics” que ja eren presents en aquest domini. Mostrarà, així, que “el canvi lèxic en el domini del color sovint comença i acaba en les perifèries conceptuais” (Vejdemo 2018: 51).

També menciona l’obra de Berlin i Kay (1969), ja que s’ha anat ampliant i modificant a mesura que els investigadors han aconseguit més dades⁷. Vejdemo afirma el següent: “pocs dels neologismes acaben sent d’ús general, però fins a un cert punt es pot predir quins ho faran: en un moment donat, determinades parts de l’espectre cromàtic tenen més probabilitats que altres de rebre un nou terme” (2018: 51). Altres autors com Sun (1983) i Zollinger (1984) també assenyalen que “els nous conceptes de color solen sorgir en els punts intermedis perceptius entre els conceptes de color més antics i establerts” (Vejdemo 2018: 52). Per exemple, entre el vermell i el blau, es troba el lila. Més concretament especifica el següent:

“Because color space forms a contiguous semantic domain, concepts in this domain can be said to have prototypical centers and peripheries. In this way, the color domain is an example par excellence of prototype theory” (Vejdemo 2018: 52).

Per aconseguir demostrar això són molt útils els experiments amb parlants de la llengua estudiada. Vejdemo els duu a terme, demostrant que el lloc on és més probable que sorgeixi un nou concepte de color és en els límits entre colors, en les regions frontereres. És en aquestes regions on apareixen els nous conceptes de colors, però alhora aquests conceptes són poc freqüents pels parlants. La producció d’aquests termes s’esdevé de maneres diferents. Segons MacLaury (1997) hi ha quatre passos en la creació d’un nou concepte de color independent:

En aquest esquema⁸ els símbols en negreta indiquen el centre dels conceptes de color i les diferents formes del voltant indiquen termes de colors diferents. És un nou model cognitiu que

⁷ Hi ha un projecte de recerca que serveix per validar, invalidar o modificar les tesis de Berlin i Kay (1969). S'anomena *World Color Survey*. En el següent enllaç es fa un breu resum d'aquest projecte: http://imbs.uci.edu/~kjamson/ECST/Kay_Cook_WorldColorSurvey.pdf

⁸ Extret de Vejdemo (2018: 53).

mostra els canvis en l'àmbit del color. El primer pot ser a través de la sinonímia, en el segon continuen sent sinònims, però amb centres prototípics diferents, el tercer es produeix mitjançant una relació d'inclusió i en l'últim es poden considerar dos colors diferents (hi ha una relació de complementació perquè entre el concepte antic i el nou divideixen l'espai de color entre ells.

Fins ara, Vejdemo ha aportat les seves reflexions des de la perspectiva de dades experimentals. A continuació, es refereix als neologismes cromàtics des d'una altra perspectiva: treballant amb corpus per comprovar que els nous termes de color apareixen en les perifèries del discurs. Aquestes fan referència als diferents tipus de textos que existeixen. Autors com Rakhilina i Paramei (2011: 129-130) sostenen que “els nous termes solen entrar en una llengua en un domini semàntic molt restringit, en col·locacions recurrents amb un conjunt restringit de referents d'artefactes (objectes fets per l'home)” (Vejdemo 2018: 54). Quan el concepte adquireix més importància i rellevància, es comença a utilitzar per a referir-se a objectes naturals. En aquest cas també pot arribar a substituir a conceptes més antics. Finalment, l'autora demostra les seves reflexions amb els resultats dels experiments duts a terme per tal de comprovar les diferents hipòtesis.

Amb tot això, hem situat l'estudi del color en termes lingüístics, tant en l'àmbit català com en l'àmbit d'altres llengües per tal d'observar en quin context se situa el treball en qüestió. Tot seguit es presenten els conceptes base de la nostra investigació.

2.2. *Conceptes*

D'entrada, el concepte central d'aquest treball és el concepte **color**. En la introducció ja s'ha apuntat la definició que apareix al diccionari d'aquesta paraula —més aviat referida a “la realitat del món físic que determina el cromatisme” (Bozzo Duran 1986: 237)— però, també es pot analitzar el seu abast significatiu, ja que “a partir de l'experiència tenim una zona del nostre coneixement coberta pel terme *color*” (Bozzo Duran 1986: 238). Per això, com explica la mateixa autora (1986: 238) els noms dels colors són els termes que denominen els segments de la zona del color.

Per altra banda, un dels conceptes que més apareixeran al llarg del treball és el **d'expressió lingüística que denomina un color**. Una expressió lingüística és un conjunt de paraules que en aquest cas es refereixen a una zona del color. Les expressions que denominen els conceptes de color en català inclouen mots primitius (substantius i adjectius, com per exemple *salmó*), paraules derivades (com *vermellós*) i sintagmes lexicalitzats (com *blaugrana*). En el cas dels substantius, cal destacar que no només existeixen noms de colors (*groc*, *verd* o *blau*), sinó que també hi ha noms que denominen altres conceptes i que han passat a denominar conceptes de color posteriorment (*ametista*, *aiguamarina*, *caqui*, *corall*, *crema*, *escarlata* o *ocre*).

A més, també hi ha expressions lingüístiques referides a un color formades per paraules derivades. La derivació és “un procés morfològic que consisteix a modificar una base lèxica per a formar un mot nou, generalment mitjançant l'adjunció d'un morfema denominat afix derivatiu” (GEIEC δ 6.2). Quant als noms de colors en català, la derivació no només es forma amb sufixos, tot i que són majoritaris (*grisenc*), sinó que també amb prefixos (*envermellit*).

Un últim cas d'expressió lingüística utilitzada per a denominar un color en concret són els sintagmes lexicalitzats, és a dir, “sintagmes de categories sintàctiques diverses que constitueixen formes lingüístiques estereotipades del català, usades en la llengua d'una manera força fixa (és a dir, amb un elevat grau de lexicalització), el significat de les quals no es pot construir a partir del significat literal dels seus components” (Espinal 2000: 7), com és el cas de *blaugrana*. Vegem a continuació una taula on s'exemplifiquen aquests tres tipus d'expressions lingüístiques que denominen un mot de color:

EXPRESSIONS LINGÜÍSTIQUES QUE DENOMINEN UN COLOR		
Substantius o Adjectius	Paraules derivades	Sintagmes lexicalitzats
Salmó	Vermellós	Blaugrana
Crema	Ataronjat	Blanc-i-blau
Grana	Blavet	Verd-i-negre
Safrà	Blanquinós	Blau cel
Taronja	Negrenc	Marró xocolata
Groc	Grisenc	Verd molsa
Negre	Grogós	Groc llimona
Llima	Rogent	Blau marí
Rosa	Moradenc	Gris perla

Un altre dels conceptes que cal remarcar és el de **neologisme lexicogràfic**. Un neologisme és una “unitat lèxica nova, formalment o semànticament, introduïda en una llengua” (Gran enciclopèdia catalana). I un neologisme lexicogràfic és aquell que ha estat seleccionat, però no forma part del diccionari normatiu⁹. En altres mots, “el concepte de neologisme lexicogràfic o no diccionaritzat amb què treballem fa referència a aquelles unitats lèxiques que no estan documentades en un corpus lexicogràfic establert prèviament” (Domènech i Estopà 2015: 169). Cal no confondre’l amb la **lexicalització**, “el procés pel qual un sintagma o un mot flexionat, derivat o compost esdevé una unitat lèxica no predictable a partir dels seus formants” (TERMCAT).

Finalment, aquesta recerca sorgeix de la base de la **teoria de la prototipicitat**. “Les llengües reflecteixen la categorització del món i, doncs, la cultura de cada societat. Aquestes categories tendeixen a seguir el principi de prototipicitat: s’organitzen entorn d’un prototip o millor representant de la categoria i d’acord amb el grau de semblança dels membres de la categoria amb el prototip” (Josep Martines 2020: 324). De fet, com apunta Lakoff (1987: 92-96), existeix una estructura radial segons la qual s’estableixen les diferents categories al voltant d’un prototip; és a la perifèria de la categoria on se situen altres elements que tenen una relació de semblança i que, per aquest motiu, s’associen al prototip.

Cal destacar, però, que els primers estudis sobre els prototips els va dur a terme Eleanor Rosch, una psicòloga cognitiva estatunidenca, i el seu equip. De fet, van partir dels estudis de Brent Berlin i Paul Kay, esmentats en l’obra de Wierzbicka, sobre la categorització dels colors. Ells dos van ser els primers a observar que els parlants categoritzaven els colors al voltant d’uns colors bàsics, aquells que es diferenciaven més clarament de la resta. De fet, és la mateixa idea sobre la qual Grossmann i Bozzo Duran reflexionen en els seus estudis. Rosch va traspasar aquesta idea a l’àmbit de la psicologia i va comprovar que en la percepció dels colors pels humans hi havia uns “focus cromàtics” força importants. Aquests focus els va anomenar “prototips”. Després de fer alguns experiments, va concloure que hi ha elements més prototípics que d’altres i que, per tant, no es podia definir una categoria per “condicions necessàries i suficients”, com s’havia proposat fins llavors.

---

⁹ Idea extreta de Freixa, Judit (2015). “La neologia en societat: *verba sequuntur*”. *Caplletra* 59, pg. 185-195.

En aquest sentit, diversos lingüistes s'han posicionat a favor d'aquesta teoria, en què les classes de paraules són categories basades en prototipus, i hi ha efectes prototípics en aquestes categories, de la mateixa manera que n'hi ha en els significats de les paraules. Per exemplificar-ho, es pot realitzar un breu experiment. Generalment, quan algú pregunta per un moble, la resposta sol ser un armari i, difícilment, serà paraigüer. De la mateixa manera, si preguntem per un color, la resposta més ràpida serà vermell en comptes de carmesí. Per tant, la prototipicitat, lligada a la cognició, també està present en la conceptualització dels colors.

Dit això, si ens basem en el principi de prototipicitat, assumim que hi ha un centre (prototípic) i una perifèria. La **perifèria** pot ser semàntica o discursiva. Com explica Vejdemo en la seva obra, la **perifèria semàntica** fa referència sobretot a les regions fronteres, al límit entre colors. Són els termes no prototípics. Per analitzar-los cal fer experiments amb parlants. En canvi, per estudiar la **perifèria discursiva** cal analitzar diferents corpus i veure quins són els mots de colors que apareixen. Com més prototípic sigui el concepte, es pot utilitzar per a referir-se a objectes naturals, materials concrets, etc. En el present treball també pretenem determinar si les noves categories de colors apareixen en les perifèries discursives.

3. OBJECTIUS, HIPÒTESIS I OBSERVACIÓ

Després d'haver llegit bibliografia sobre el tema i ser coneixedors del marc teòric, podem marcar uns objectius generals i específics, i determinar unes hipòtesis que ens serviran de punt de partida per a la nostra anàlisi posterior.

3.1. *Objectius*

Com hem vist anteriorment, els noms de colors es poden analitzar de diverses maneres i, depenent de l'objectiu al qual es vulgui arribar, la metodologia també variarà. La nomenclatura cromàtica catalana és una àrea coneguda i utilitzada per qualsevol catalanoparlant. De fet, és un dels primers camps semàntics que s'ensenyen a l'escola quan els infants estan aprenent el repertori lèxic. Els primers colors que s'ensenyen solen ser els següents: blanc, negre, verd, blau, vermell, rosa, groc, taronja, gris, marró i lila. Dificilment s'ensenyarà a dir cian, carmesí o beix, entre d'altres, en el primer contacte que tinguin amb els colors.

En aquest sentit, l'objectiu general i principal d'aquest treball és veure com es lexicalitzen els conceptes de colors en català. Més concretament, pretenem determinar quins mecanismes s'utilitzen per crear les expressions lingüístiques de color en aquesta llengua a partir de la teoria de la prototipicitat.

Per poder dur a terme aquesta anàlisi, també cal plantejar objectius més específics. D'entrada, cal observar si els noms de colors es creen en les perifèries semàntiques i/o en les discursives, i de quina manera ho fan, però també volem estudiar si hi ha un ús restringit dels noms de colors a aspectes concrets com tipus de material, elements naturals, etc. O si hi ha uns termes referits al color que s'utilitzin més en un gènere discursiu concret o en un altre. Així com distingir en diferents corpus l'ús d'aquesta terminologia.

Amb tot això, es pretén aportar nova informació als estudis sobre la llengua catalana sent conscients dels límits de temps i d'extensió d'un treball com aquest, de final de grau. A més a més, serà una unió de continguts i d'aprofundiment en la neologia cromàtica catalana. La majoria d'estudis en aquest àmbit s'han fet en altres llengües, sobretot en anglès. Tot i que el català sí que compta amb bibliografia relacionada amb la part més lingüística dels noms de

colors, hi ha aspectes que no s'han estudiat tant, encara. Per últim, la bibliografia anteriorment esmentada va ser desenvolupada fa un cert temps (el treball més recent és de l'any 2015¹⁰). Per aquest motiu, també es procurarà fer d'aquest treball una actualització dels estudis sobre els noms de colors en català.

3.2. Hipòtesis

Un cop determinats els objectius generals i específics, cal plantejar un seguit d'hipòtesis per a la nostra anàlisi, és a dir, possibles resultats que esperem obtenir. En primer lloc, cal tenir en compte que hi ha dos tipus de perifèries, la semàntica i la discursiva. A partir d'aquí, la primera hipòtesi plantejada és que els noms nous de color apareixen tant en la perifèria semàntica com en la discursiva, però de maneres diferents.

D'altra banda, hi ha noms de colors que es refereixen a objectes concrets —per exemple, *blanc trencat* s'acostuma a dir per a referir-se a un color determinat de paret—. Per tant, una segona hipòtesi remet a la idea que els noms de colors s'utilitzen depenent de l'objecte al qual es refereixen. De la mateixa manera, la terminologia cromàtica es pot utilitzar en diferents tipus de gèneres discursius. Una altra hipòtesi, doncs, seria que s'utilitzen els noms de colors en funció del text en el qual s'inscriuen. Aquestes hipòtesis estan relacionades directament amb els noms nous de colors que apareixen en la perifèria discursiva.

Finalment, com que existeixen uns altres tipus de mecanismes per a la creació de noves expressions lingüístiques de color (com la metàfora o la metonímia, entre d'altres), és possible que hi hagi una jerarquia quant a mecanismes més o menys habituals a l'hora de crear nous termes. En el cas dels noms de colors precisament la metàfora i la metonímia són un dels recursos més emprats en aquest àmbit. Així doncs, l'última hipòtesi remet a la idea que la metàfora i la metonímia són els procediments més freqüents per als neologismes cromàtics, i que la creació dels nous mots de colors en les perifèries no és tan recurrent.

---

¹⁰ Domènech, Ona i Estopà, Rosa (2015). “La resemantització com a recurs creatiu: la neologia cromàtica”. *Caplletra* 59, pg. 159-183. Cal destacar que considerem aquest estudi com al més recent que s'aproxima més a la nostra recerca. Hi ha altres investigacions com Borja, Joan (2018). “El valor simbòlic dels colors en l'imaginari popular: anàlisi contrastiva del sentit idiomàtic en català i espanyol”. *Cultura, lenguaje y representación: revista de estudios culturales de la Universitat Jaume I*, vol. XX. Pg. 149-166, en què també es tracta la terminologia cromàtica, però des d'una altra perspectiva.

3.3. Observació

En una recerca com aquesta és important conèixer el què, el qui i el com. Tot seguit, exposem les tres variables que s’han tingut en compte per a dur a terme la part experimental del treball.

3.3.1. Què

El “què” és tot allò que observem amb el treball. Més concretament:

- Les expressions lingüístiques que denominen un color.
- L’estructura lèxica d’aquestes expressions: si són noms primitius, derivats, sintagmes lexicalitzats, etc.
- Els neologismes cromàtics: paraules noves que no apareixen als diccionaris, però sí als repertoris. Per exemple, el mot *argent* sí que apareix al diccionari, però no amb el sentit de color, malgrat que s’utilitza per a referir-se a un tipus de gris.
- La perifèria semàntica: es refereix als conceptes no prototípics.
- La perifèria discursiva: es refereix als conceptes no prototípics que apareixen en uns determinats textos o contextos.

Els indicadors per a observar tot això són diferents en cada cas. Pel que fa a les expressions lingüístiques i la seva estructura ens hem fixat en el mateix terme. En canvi, per saber si es tracta d’un neologisme cromàtic hem buscat el terme de color al diccionari. En el cas de la perifèria semàntica hem analitzat les respostes dels informants i quant a la perifèria discursiva, diferents textos.

3.3.2. Qui

El “qui” fa referència a la mostra. En aquest cas, els enquestats són elements no estrictament representatius, però característics de la població¹¹. Són un conjunt d’informants als quals se’ls ha preguntat en seguit de qüestions. A l’apartat 4.1.2 s’especifiquen les característiques dels participants.

---

¹¹ Terminologia extreta d’“Investigar al batxillerat. La tutorització de treball de recerca de llengua i literatura catalanes”, Núria Alturo. Edicions Universitat de Barcelona.

3.3.3. Com

El “com” és la manera com hem dut a terme l'experimentació. Hi ha dos tipus d'observació, directa i indirecta. Amb el present treball hem realitzat una observació indirecta, ja que l'investigador és qui s'adreça a l'informant per tal d'obtenir-ne uns resultats, la informació necessària per després poder ser analitzada.

En primer lloc, vam elaborar els instruments d'observació. Es tracta d'unes preguntes mitjançant una enquesta, la qual va ser enviada als informants. Per tant, per comprovar si un concepte apareix a la perifèria semàntica i, per tant, no és prototípic, l'indicador amb el qual ens hem fixat és en el primer que respon l'informant quan demanes per un color determinat. En el cas de la perifèria discursiva cal observar diferents tipus de textos i analitzar o comparar els diferents termes referits al color.

Un cop provats aquests instruments d'observació, és el moment de la recollida de dades i la posterior anàlisi. En el cas de l'observació de corpus, s'han pres algunes mostres de textos per observar els diferents noms referits al color.

4. MARC D'ANÀLISI

Per poder afirmar o descartar les nostres hipòtesis plantejades inicialment, cal demostrar-ho amb l'observació i l'anàlisi de les dades observades. Amb aquest treball pretenem fer dos tipus d'experiments: un amb informants i l'altre amb corpus. D'aquesta manera, podrem determinar si els noms nous de colors es creen tant en la perifèria semàntica com en la discursiva.

4.1. *Experiment*

4.1.1. Metodologia de l'experiment

Com hem esmentat anteriorment a la introducció, vam començar l'observació fent una prova pilot. Aquesta consistia a preguntar a uns quants informants sobre dues qüestions, és a dir, la prova tenia dues parts: el primer experiment consistia a ensenyar una paleta de colors a l'informant i que digués quin color era el que assenyalàvem. D'altra banda, el segon experiment era a l'inrevés. Proporcionàvem un llistat de noms de colors a l'informant per tal que ell els col·loqués sobre el color que creia que era dins de la paleta.

Aquestes dues proves van servir per constatar alguns errors. Com que mostràvem la paleta de colors sencera, els informants pensaven més la seva resposta sabent que després hi hauria un color semblant sobre el qual també els preguntàriem. A més a més, van ser unes proves realitzades amb pocs participants, no més de deu, ja que no es necessitava una mostra gaire extensa, atès que no era l'experiment final, i perquè l'objectiu d'aquestes proves era veure si funcionaven i quins errors sorgien per poder millorar posteriorment. Un altre aspecte destacable és que la prova pilot es va dur a terme amb informants que coneixíem directament i possiblement hi va haver un biaix en les seves respostes en el sentit que volien respondre correctament. Amb el nostre treball, però, no busquem les respostes "correctes" o gramaticals, sinó l'ús real que es fa dels noms de colors en català.

Amb totes aquestes consideracions i havent llegit la bibliografia i reflexionat sobre les teories anteriorment esmentades, s'ha preparat l'experiment final. Aquest es presentava en forma de formulari als informants i constava de tres parts diferenciades: en la primera hi havia preguntes de classificació (home/dona, edat, lloc de residència i llengua d'ús habitual), en la segona es

mostraven uns colors concrets i en la tercera apareixia una taula amb diversos noms de colors per marcar si els utilitzaven. El formulari es responia en línia quan l'informant podia.

Les preguntes de classificació serveixen per distingir entre sexe i generacions, i també per veure si segons el lloc de residència hi ha diferència. De la mateixa manera, saber la llengua d'ús habitual dels informants ens permet observar possibles diferències entre llengües. A continuació, es mostraven uns colors per separat: *groc, taronja, verd, blau, rosa, marró, lila, blanc, negre, gris i vermell*. Així l'informant no estava influenciat pels altres colors sobre els quals seria preguntat i s'obtenia una resposta el més fidel possible. A més a més, en aquesta part els participants havien d'apuntar totes les maneres que coneixien per referir-se a cadascun dels colors que veien. Amb l'anàlisi dels resultats veurem com això ha ajudat a determinar els termes més prototípics.

Per últim, el qüestionari acabava amb una pregunta limitada, de percepció: *utilitzes aquests noms de colors?* Tot seguit apareixia una graella amb una llista de termes referits a diferents colors¹² i per cadascun havien de seleccionar una d'aquestes opcions: *mai, quasi mai, de vegades, quasi sempre, sempre*. El llistat dels conceptes de colors és el següent: *turquesa, carabassa, safrà, roig, salmó, porpra, argent, beix, color d'ala de mosca, atzur, corall, mostassa, or, carmesí, magenta, escarlata, glauc, granat, color de catxumbo, morat, violeta, crema, ocre, color de gos com fuig, cian, malva, plata, perla, cendra, ametista, color de merda d'oca, sèpia, blanc trencat, tord i fúcsia*.

Pel que fa al perfil dels informants, tots són catalanoparlants (persona que sap parlar el català). No obstant això, no tots tenen el català com a llengua d'ús habitual, és a dir, l'entenen, el saben parlar, llegir i escriure, però tenen una altra llengua d'ús habitual. Un cop responien el formulari, les respostes s'anaven emmagatzemant automàticament. A continuació, les analitzem.

---

¹² Alguns d'aquests conceptes han estat seleccionats de la bibliografia anteriorment esmentada.

4.1.2. Anàlisi de resultats

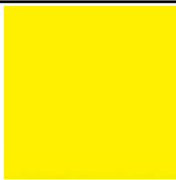
D'entrada, d'un total de 168 respostes¹³, 119 són dones i 49 són homes. Quant al rang d'edat tenim 2 informants de 5-15 anys, 90 informants de 16-25 anys, 3 informants de 26-35 anys, 7 informants de 36-45 anys, 15 informants de 46-55 anys, 36 informants de 56-65 anys, 10 informants de 66-75 anys i 5 informants de més de 75 anys. Sobre la ciutat o el poble de residència hem aconseguit participants dels següents municipis: Mataró, Barcelona, Girona, Argentona, Alella, L'Hospitalet de Llobregat, Tortosa, Vic, Terrassa, Vilassar de Mar, Cerdanyola del Vallès, Sant Boi de Llobregat, Olot, Roses, Cadaqués, Sant Andreu de la Barca, Sant Feliu de Guíxols, La Garriga, Badalona, Roda de Ter, Manresa, Vallgorguina, Granollers, Salt, Lliçà d'Amunt, Sant Pere Pescador, El Masnou, Vilamallà, Sant Fruitós de Bages, Ponts, Ripollet, Les Preses, Tona, Viladecans, Sant Antoni de Vilamajor, Montgat, Rocafort de Vallbona, La Baronia de Rialb, Calella, Manlleu, Vallirana, Santa Maria de Palautordera, Cabrera de Mar, Dosrius, Tiana, Santa Coloma de Cervelló, Mollet del Vallès, Sabadell, Santa Bàrbara, Sant Andreu de Llavaneres, Sant Hipòlit de Voltregà, Castellvell del Camp i Solsona.

Respecte a la llengua d'ús habitual, per a la majoria és el català. No obstant això, també hi ha informants que utilitzen altres llengües. La segona més utilitzada és el castellà, seguit dels que han marcat el català i el castellà per igual, i finalment hi ha una persona que té com a llengua d'ús habitual l'holandès.

Abans d'analitzar pròpiament els resultats dels conceptes de colors que han escrit els informants, a continuació fem una taula per a cadascun d'aquests amb les diferents respostes obtingudes ordenades segons com han estat escrites. És a dir, en la primera columna apareix el color mostrat a l'informant i després s'apunten els resultats en diverses columnes. Comencem apuntant els conceptes de colors que han escrit en primer lloc. Per tant, la columna del primer mot significa que aquell terme és el que primer han pensat quan han vist el color i la primera resposta que han escrit. La segona columna correspon a aquells noms de color que han escrit en segona posició, i així successivament.

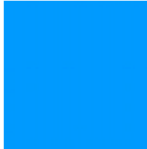
¹³ Vegeu els gràfics amb els resultats de l'experiment a l'apartat d'annexos (7d).

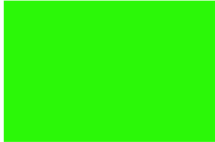
Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot	5è mot
	Groc	Grogós	Daurat	Esgroqueït	Palla
	Groc llimona	Or	Groguenc	Groc indi	Lleonat
	Groc ocre	Ocre	Groc llimona	Crema	Mostassa
		Groc canari	Palla		Or
		Groc llimona	Groc pur		
		Groguenc	Groc canari		
		Ambre	Groc pàl·lid		
		Groguet			
		Mostassa			
		Palla			
		Llima			

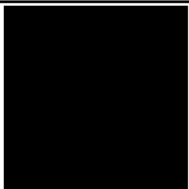
Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot
	Taronja	Carabassa	Pastanaga	Vermellós
	Carabassa	Ataronjat	Carabassa	
	Rogenc	Vermellós	Rogent	
	Ambre	Butà	Rogenc	
	Vermell	Mandarina	Butà	
	Ataronjat	Taronja	Salmó	
		Magenta	Taronja	
		Pastanaga	Safrà	
		Salmó		

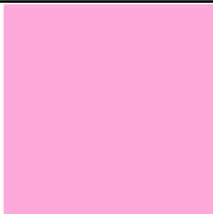
Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot
	Vermell	Roig	Vermellós	Foc
	Roig	Vermell	Rogenc	Carmesí
	Carabassa	Vermellós	Magenta	
	Vermellós	Magenta	Lava	
		Carmí	Vermell clar	
		Foc	Roig	
		Maduixa	Vermell passió	
		Carmesí	Vermell sang	

		Grana Vermell sang	Carnesí Grana	

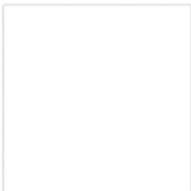
Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot	5è mot	6è mot
	Blau	Blau cel	Blau clar	Blau fosc	Blau marí	B. elèctric
	Blau cel	Cian	Turquesa	Turquesa	Blau fosc	Blau marí
	Blau clar	Blau fort	Blau cel	Blau clar	Cian	
	Blau fluix	B. elèctric	B. elèctric	Cian		
	Cian	Blau clar	Blavós	Blau cel		
	Blau marí	Atzur	Blavenc	B. elèctric		
		Blavós	Blau			
		Turquesa	Blau marí			
		Malva	B. pàl·lid			
		Blau marí	Aiguamarina			

Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot
	Verd	Verd clar	Verd clar	Verd fosc
	Verd clar	Verdós	Verd fosc	
	Verd herba	Verd fluix	Verd pistatxo	
		Verd gespa	Verdós	
		Verd fosc		
		Glauc		
		Verd herba		
		Verd-blau		
		Verd ampolla		
		Verd maragda		
		Oliva		
		Turquesa		
		Poma		

Color	1r mot	2n mot	3r mot
	Negre	Fosc Atzabeja Nit Marfil Carbó	Obscur Atzabeja

Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot
	Rosa Fúcsia Magenta Rosa clar Rosat Morat Grana	Fúcsia Magenta Rosa Rosat Rosa fosc Rosa xiclet Vermellós Carmesí Morat	Magenta Escarlata Fúcsia Corall Salmó	Carmí Carmesí

Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot
	Marró Marró xocolata Marró clar Caqui	Marró clar Marró merda Marró fosc Marró xocolata Castany Color tabac Fang Terra Merda d'oca Color caca Castanya	Marró fosc Color vernís Torrat Color tabac Bru Marró xocolata Castany	Marró xocolata

Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot
	Blanc Blanc trencat Blanc perla	Blanc perla Blanc trencat Pàl·lid Blanc de titani Emblanquinat Blanc neu	Blanc trencat Blanc os	Blanc nuclear Blanc trencat

Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot	5è mot
	Lila Morat Violeta Lila clar Magenta Porpra Púrpura Fúcsia	Violeta Morat Lila Porpra Lila fosc Púrpura Magenta Ultraviolat Lilós Fúcsia	Morat Violeta Porpra Fúcsia Violaci Púrpura Lila Grana	Lavanda Malva Morat	Lilós

Color	1r mot	2n mot	3r mot	4t mot	5è mot	6è mot
	Gris Gris clar	Plata Platejat Grisós Gris clar Gris fosc Cendra Marengo Rata Grisenc Gris perla Canós Argent	Boira Gris clar Gris fum Platejat	Cendró Cendra Argent	Plata Cendra	Platejat

Després de fer el buidatge dels resultats constatem que sí que hi ha termes de color més prototípics que d'altres. Ho podem observar a través de les mateixes respostes, és a dir, l'efecte de la prototipicitat es pot detectar o identificar perquè són aquells mots que apareixen primer en les respostes (rapidesa en la identificació) i perquè més gent coincideix en la resposta (freqüència més elevada en un mateix mot). En aquests casos, els primers termes i els més repetits per tots els informants són els següents: *groc, taronja, vermell, blau, verd, negre, rosa, marró, blanc, lila i gris*. Aquests onze, doncs, serien els mots prototípics dels colors mostrats anteriorment i que, justament, coincideixen amb els mots que s'ensenyen a l'escola i que aprenen més ràpidament els infants.

Els que apareixen en segona, tercera, quarta, cinquena i, en alguns casos, en sisena posició, corresponen als conceptes de colors que no són prototípics, aquells que estan als marges, a la frontera. Casos com *palla* o *lleonat* (referint-se al groc), *atzabeja* (per referir-se al negre), *carmí* (per referir-se al rosa) o *blanc nuclear* (per referir-se al blanc), entre d'altres, apareixen en la perifèria semàntica. Són els termes més allunyats del prototípic i que no surten immediatament quan es demana la resposta.

D'altra banda, si ens fixem en els resultats de la pregunta limitada —*utilitzes aquests noms de colors?*— veurem que els 35 noms de colors són conceptes no prototípics. De fet, les respostes de “sempre” quant a l'ús del terme són molt baixes. L'adverbi amb més respostes és “mai”. En aquest sentit, podem reafirmar que els termes no prototípics, els que pertanyen a la perifèria semàntica no s'utilitzen tant com els que sí que són prototípics. D'aquesta manera, la teoria de la prototipicitat es compleix: hi ha uns termes centrals que gairebé tothom coneix i uns termes secundaris que no són tan coneguts i que apareixen en segona o altres posicions.

A més a més, els conceptes menys prototípics se solen lexicalitzar amb expressions més complexes. Per exemple, quan diem “cullereta de postres” en lloc de “cullera” per referir-nos a la cullera amb què mengem les postres, ho fem així perquè el mot “cullera” s'associa més prototípicament a la cullera amb què ens mengem la sopa. Tanmateix, si observem els resultats del nostre experiment, veurem que en alguns casos han aparegut expressions complexes com a prototípiques, com *cian* per *blau*, *verd herba* per *verd*, *blanc trencat/perla* per *blanc*, *ambre* per *taronja*, *groc ocre* per *groc*, *púrpura* per *lila*, *vermellós* per *vermell*, *caqui* o *marró xocolata* per *marró* i *grana* per *rosa*.

En aquest sentit, cal destacar que en el camp semàntic dels colors, i inclús amb colors concrets, la lexicalització d'aquests conceptes no es produeix de la mateixa manera que amb altres camps semàntics. No obstant això, també cal remarcar que aquestes expressions complexes que han aparegut en les respostes del formulari són molt minoritàries, és a dir, el percentatge d'informants que han posat el nom prototípic en primera posició és molt més elevat que la persona individual o un grup de persones molt reduït que ha escrit un terme menys prototípic com a primera resposta.

Per últim, podem observar com, amb gran diferència, el negre és el color amb menys conceptes no prototípics, seguit del blanc, mentre que el verd és el color que compta amb més conceptes no prototípics, seguit dels altres colors. Alhora, això es podria relacionar amb el fet que, depenent de la definició, el blanc i el negre no són colors. El primer és l'excés de llum i el segon és l'absència d'aquesta. Tanmateix, és una hipòtesi que no es pot afirmar o negar. Es deixa, doncs, per a futures recerques.

4.2. *Corpus*

Vejdemo (2018) realitza dos tipus d'experiments: un per determinar si els conceptes de colors es creen i apareixen en la perifèria semàntica (experiment realitzat amb informants) i un altre per determinar si això succeeix en la perifèria discursiva (experiment realitzat amb corpus). En l'experiment del nostre treball que hem comentat a 4.1, hem comprovat que els noms referits al color es creen en la perifèria semàntica i que, a més a més, aquest fet està directament relacionat amb la teoria de la prototipicitat. Tot i això, també hi ha una perifèria discursiva. A continuació, observem de quina manera es relacionen les expressions lèxiques que denominen un color en la perifèria discursiva analitzant diferents tipus de textos. Pel temps i l'extensió d'aquest treball de final de grau només hem seleccionat alguns textos, de gèneres discursius diferents, per veure aquest ús dels diferents noms de colors en català. No obstant això, és un camp que també pot ser ampliat en futures investigacions. Els textos que hem observat són:

- El poema “Cambra de tardor”, de Gabriel Ferrater.
- El poema “A Mallorca, durant la Guerra civil”, de Bartomeu Rosselló-Pòrcel.
- Un fragment de “Mirall trencat”, de Mercè Rodoreda.
- La publicació d'Instagram “Colors rars del català”, de Riquesa Lèxica.

- El dossier “Art, creativitat i desenvolupament del pensament. El retrat.”, del MNAC.

En poesia, un dels gèneres més creatius, trobem casos com¹⁴: *color d'olor de poma* (dins de “Cambra de tardor” de Gabriel Ferrater) o *atzur* (dins de “A Mallorca, durant la Guerra Civil” de Bartomeu Rosselló-Pòrcel). En aquest cas, doncs, utilitzen noms no prototípics per referir-se a un determinat color. No obstant això, també podem trobar poemes adreçats a infants com “Tots els colors del blau” on es combinen termes prototípics com *blau*, *lila*, *rosa*, amb termes no prototípics, com *roig*, *malva* i *violat*, entre d'altres.

En novel·la també apareixen mots referits als colors que no són prototípics: “En Ramon li tornà a pessigar el clatell: «Verdes i morades... a cavall d'una escombra de color de mosca!» En Ramon només veia colors: la mamà era de color de rosa, el papà de cafè amb llet, la Maria blanca, l'Armanda de color de terra, l'àvia vermella...” (dins de “Mirall trencat” de Mercè Rodoreda).

En un altre tipus de gènere discursiu molt diferent als anteriors observem els següents termes: *color de gos com fuig*, *color de merda d'oca*, *color d'ala de mosca* o *color peixard*. Han estat extrets del compte d'Instagram anomenat @riquesalexica. Per tant, el camp semàntic dels colors no és exclusiu d'un determinat gènere textual, sinó que la terminologia cromàtica en català es pot trobar en molts àmbits i de moltes maneres diferents. En tots aquests casos, però, veiem que la majoria de conceptes són no prototípics.

Finalment, el dossier sobre el retrat fet pel Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) exposa el següent: “si preguntem quin és el color dominant d'una obra podem ajudar el grup donant-los matisos del color inicial que per un grup de nens i nenes de primer de primària potser només seria marró, els podem dir ocre, siena, castany, torrat, coure, canyella, bronze, caqui, etc.” (GrupIREF 2004: 27). En aquest cas, no només proporciona sinònims, que alhora són conceptes no prototípics, sinó que indirectament explicita que el prototípic és el *marró*.

Així doncs, havent analitzat un breu recull de textos de diferents gèneres discursius, observem que els neologismes cromàtics en català no es creen només en la perifèria semàntica, sinó també en la discursiva. És a dir, en qualsevol text poden aparèixer conceptes no prototípics que

---

¹⁴ Vegeu els textos sencers a l'apartat d'annexos (7e).

denominen un color. És cert que, com hem vist anteriorment, en els textos adreçats a infants, els primers mots que apareixen són els prototípics. En canvi, en textos més allunyats d'aquest gènere, com ho pot ser una publicació en una xarxa social, solen aparèixer conceptes gens prototípics. D'altra banda, també es relaciona amb la teoria de la prototipicitat en el sentit que a les escoles o a l'inici d'aprenentatge d'una llengua, el primer vocabulari que s'aprèn d'un camp semàntic en concret pertany als conceptes prototípics.

5. CONCLUSIONS

Com apunta la cita de l'inici del treball, “estudiar el color és, en part, estudiar els límits del llenguatge” (David Batchelor). Amb aquest treball, doncs, hem volgut fer una primera aproximació a un dels camps semàntics menys estudiats, respecte de molts altres, des de la perspectiva lingüística, ja que l'àmbit dels colors no només es pot analitzar des de la dimensió física.

La terminologia cromàtica en català pot tenir moltes formes diferents. D'entrada, hem observat la gran diversitat d'expressions lèxiques referides al color que hi pot haver: substantius (*salmó*), adjectius (*groc*), paraules derivades (*rogenc*) o sintagmes lexicalitzats (*blaugrana*). Dins de tota aquesta varietat hi ha unes formes que són més conegudes i reconegudes que d'altres per tots els parlants. En aquest sentit, concloem que els conceptes de colors en català també es poden classificar segons si són més o menys prototípics, és a dir, seguint la teoria de la prototipicitat.

Mitjançant, en primer lloc, una prova pilot, i després un experiment final, hem observat que hi ha uns noms concrets de colors (*groc, taronja, vermell, blau, verd, negre, rosa, marró, blanc, lila i gris*) que apareixen com a primera resposta de l'informant i amb una freqüència de repetició entre informants molt elevada. Així doncs, formen part del centre prototípic, mentre que les altres denominacions referides als colors formen part de la perifèria semàntica, ja que no apareixen com a primera resposta de l'informant i la seva freqüència de repetició és més baixa. En són exemples expressions com *mostassa, butà, grana, cian, verd oliva, atzabeja, carmí, castany, blanc nuclear, malva* o *argent*.

D'altra banda, mitjançant l'observació de textos de diversos gèneres discursius hem pogut constatar que hi ha conceptes de colors que també es creen en les perifèries discursives, en aquelles que tenen a veure amb diferents tipus de textos i de contextos. En aquest cas, els termes prototípics apareixen en textos adreçats a un públic més infantil, mentre que els nous conceptes, els que apareixen en la perifèria s'utilitzen en els gèneres més creatius, com la poesia, però també en textos especialitzats, com és el cas d'un dossier per a un museu.

Finalment, cal destacar que aquest treball se centra exclusivament en l'expressió lèxica dels conceptes de color en llengua catalana. Si bé és cert que hi ha alguns estudis sobre la terminologia cromàtica en català, no n'hi ha tants com en altres llengües. A més a més, cap d'ells es focalitza en la teoria de la prototipicitat i alhora en les perifèries semàntica i discursiva. Per això, com hem dit anteriorment, es deixa la porta oberta a futures investigacions que vulguin continuar amb aquesta recerca i observar amb una mostra d'experimentació més àmplia altres resultats.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alcoverro, Carme (2022). *Tots els colors del blau. A: Relats en Català, l'Espai per publicar i llegir relats en català. Atlantis*. [En línia]. Disponible a: <<https://relatsencatala.cat/relat/tots-els-colors-del-blau-per-carme-alcoverro/1070848>>
- Berlin, Brent i Kay, Paul (1969). *Basic color terms: their universality and evolution*. Berkeley: University of California Press.
- Berlin, Brent; Kay, Paul; Maffi, Luisa; Merrifield, William; Cook, Richard S. (2009). *World Color Survey*. Stanford: Center for the Study of Language and Information (CSLI).
- Borja Sanz, Joan (2018). *El valor simbòlic dels colors en l'imaginari popular: anàlisi contrastiva del sentit idiomàtic en català i espanyol. A: Cultura, lenguaje y representación: revista de estudios culturales de la Universitat Jaume I*, vol. XX. (p. 149-166). [En línia]. Disponible a: <<https://raco.cat/index.php/CLR/article/view/355758>>
- Bozzo i Duran, Maria (1986). *Els noms dels colors al Diccionari General de la Llengua Catalana. A: Llengua i literatura*. (p. 237–249). [En línia]. Disponible a: <<https://raco.cat/index.php/LlenguaLiteratura/article/view/21548>>
- Cuenca, Maria Josep i Hilferty, Joseph (1999). *Introducción a la lingüística cognitiva*. Editorial Ariel, S.A. Barcelona. [En línia]. Disponible a: <<https://www.escrituradigital.net/wiki/images/Introduccion-Linguistica-Cognitiva-pdf.pdf>>
- Domènech Bagaria, Ona i Estopà Bagot, Rosa (2015). *La resemantització com a recurs creatiu: la neologia cromàtica. A: Caplletra*, 59. (p. 159-183). [En línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.7203/caplletra.59.6906>>

- Espinal, Maria Teresa (2000). *Sobre les expressions lexicalitzades*. A: *Els Marges: revista de llengua i literatura*, núm. 67. (p. 7-31). [En línia]. Disponible a: <<https://raco.cat/index.php/Marges/article/view/90678>>
- Ferrater, Gabriel (1987). *Cambra de la tardor*. Barcelona: Empúries. [En línia]. Disponible a: <<https://visat.cat/traduccion-literatura-catalana/cat/fragments/40/18/-/0/-/gabriel-ferrater.html>>
- Freixa, Judit. (2015). *La neologia en societat: «verba sequuntur»*. A: *Caplletra*, 59. (p. 185-195). [En línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.7203/Caplletra.59.6907>>
- Grossmann. (1971-1975). *Sistema lexical dels noms de color en català*. A: *Estudis Romànics*, vol. 16. (p. 99-118). [En línia]. Disponible a: <<https://raco.cat/index.php/Estudis/article/view/238735>>
- Grup Enciclopèdia. *Gran enciclopèdia catalana*. [En línia]. Disponible a: <<https://www.enciclopedia.cat>>
- GrupIREF (2004). *Art, creativitat i desenvolupament del pensament. El retrat*. A: *Col·lecció Cambó. MNAC*. [En línia]. Disponible a: <https://www.museunacional.cat/sites/default/files/el_retrat_a_la_cambo_0.pdf>
- Institut d'Estudis Catalans – Diec2. *Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona. [En línia]. Disponible a: <<https://dlc.iec.cat>>
- Institut d'Estudis Catalans – GEIEC. *Gramàtica essencial de la llengua catalana*. Barcelona. [En línia]. Disponible a: <<https://geiec.iec.cat>>
- Kay, Paul i McDaniel, Chad (1978). *The Linguistic Significance of the Meanings of Basic Color Terms*. A: *Language* (Baltimore), vol. 54(3). (p. 610–646). [En línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.2307/412789>>
- Lakoff, George (1987). *Women, fire, and dangerous things: what categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.

- Martines, Josep (2020). *Cap a una semàntica cognitiva del català (I): la cognició, el cos, l'espai i el temps*. A: *Estudis Romànics*, vol. 42. (p. 323-343). [En línia]. Disponible a: <<https://raco.cat/index.php/Estudis/article/view/370612>>
- Rakhilina, Ekaterina i Paramei, Galina V. (2011). *Colour terms. Evolution via expansion of taxonomic constraints*. A: *New directions in colour studies*. (p. 121-131). Amsterdam: John Benjamins. [En línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.1075/z.167.15rak>>
- Riquesa lèxica (2020). *Colors rars del català*. [En línia]. Disponible a: <<https://www.instagram.com/p/B-y6jFRleG5/?igshid=YmMyMTA2M2Y=>>>
- Rodoreda, Mercè (2006). *Mirall trencat*. Barcelona: Club Editor Jove.
- Rosselló-Pòrcel, Bartomeu (1938). *A Mallorca, durant la Guerra Civil*, dins d'*Imitació del foc*. Barcelona: Edicions de la residència d'estudiants.
- Sun, Richard K. (1983). *Perceptual distances and the basic color term encoding sequence*. A: *American Anthropologist, New Series*, vol. 85(2). (p. 387-391). [En línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.1525/aa.1983.85.2.02a00110>>
- TERMCAT. *Centre de terminologia de la llengua catalana*. [En línia]. Disponible a: <<https://www.termcat.cat/ca>>
- Vejdemo, Susanne (2018). *Lexical change often begins and ends in semantic peripheries. Evidence from color linguistics*. A: *Pragmatics & Cognition*, vol. 25(1). (p. 50-85). [En línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.1075/pc.00005.vej>>
- Wierzbicka, Anna (1990). *The meaning of color terms: semantics, culture, and cognition*. A: *Cognitive Linguistics*, vol. 1(1). (p. 99-150). [En línia]. Disponible a: <https://www.researchgate.net/publication/249926957_The_meaning_of_color_terms_Semantics_culture_and_cognition>

Zollinger, Heinrich (1984). *Why just turquoise? Remarks on the evolution of color terms*. A: *Psychological Research*, vol. 46(4). (p. 403–409). [En línia]. Disponible a: [<https://doi.org/10.1007/BF00309072>](https://doi.org/10.1007/BF00309072)

7. ANNEXOS

a) Una mostra de les taules en l'obra de Maria Grossmann:

ELS NOMS DE COLOR EN CATALA

15

TAULA 5: GROC

semes	avaluació adj. del color	groc	aproximat a		clar	fosc	viu	apagat	tirant a			connotació	aspecte resultatiu	compatible amb	
lexemes			menys	més					vermell	marró	blanc			animat	inanimat
groc	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
grogüenc	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
grogós	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
grogüíssim	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	0	0
groguet	+	+	0	0	-	-	-	-	-	-	-	+	-	0	0
grogot	+	+	0	0	-	-	-	-	-	-	-	+	-	0	0
esgrogüissat	+	+	0	0	+	-	-	-	-	-	-	-	+	0	0
esgrogueït	+	+	0	0	+	-	-	-	-	-	-	-	+	0	0
pàl·lid	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
pàl·lidíssim	+	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
ros	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
rossenc	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
rossíssim	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
rossàs	+	+	0	0	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
rosset	+	+	0	0	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
panotxa	+	+	0	0	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-
carbassa	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+
carbassenc	+	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+
acarbassat	+	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+
safrà	+	+	0	0	-	+	-	-	+	-	-	-	-	0	0
mel	+	+	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
mantega	+	+	0	0	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+
llimona	+	+	0	0	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
groc canari	+	+	0	0	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
daurat	+	+	0	0	-	-	+	-	-	-	-	-	+	0	0
or	+	+	0	0	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
or vell	+	+	0	0	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
rovell d'ou	+	+	0	0	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+
crem(a)	+	+	0	0	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+
topazi	+	+	0	0	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
xampany	+	+	0	0	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
whisky	+	+	0	0	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
palla	+	+	0	0	+	-	-	+	-	-	-	-	-	0	0
mostassa	+	+	0	0	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
albercoc	+	+	0	0	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+

b) Definicions de *vermell*, *groc* i *blau*, segons el DIEC2:

Vermell

2 1 m. [LC] Color vermell, situat en l'extrem de l'espectre solar, tocant a l'ataronjat. *El vermell de les roselles.*

Groc

2 1 m. [FIF] [LC] Color groc, situat en l'espectre solar entre l'ataronjat i el verd.

Blau

1 adj. [FIF] [LC] Del color del cel sense núvols o d'un color consemblant, sia més clar o més fosc. *El safir és una pedra blava. Ulls blaus.*

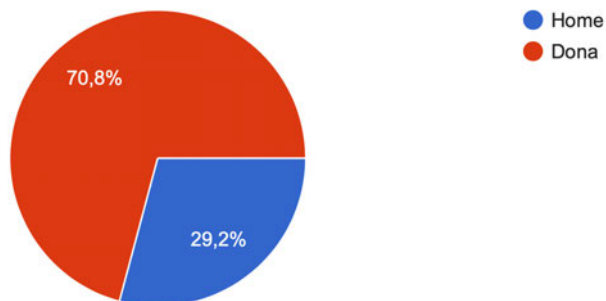
c) Una mostra de les taules en l'obra de Maria Bozzo Duran:

QUADRE III						
Relació colors fonamentals / colors no fonamentals						
Colors fonamentals	Definicions que fan referència a un color fonamental				Definicions que fan referència a més d'un color	
	Sinònims			Gamma d'un color fonamental	Un color fonamental amb tendència cap a un altre	Equilibri de colors
	Absoluts	Amb aplicació exclusiva a uns objectes determinats	Amb una causa específica			
BLANC	ALABASTRÍ ARGENTÍ	ALBÍ CANÓS CANUT			PERLÍ	FALB RÓS
BLAU	ANYIL CERULI SAFIRÍ	CIANOSI		ATZUR ATZURAT LÍVID TURQUÍ		
GRIS	CENDRÓS	MORÈ O MORENO		BRU BURELL LLOR	BEIGE BISTRE	
GROC	AMBRAT DAURAT OCRACI OCRÓS	OR XÀNTIC		CITRÍ SAUR	ATARONJAT CALLOL MELAT OLIVACI	

d) Gràfics dels resultats de l'experiment final:

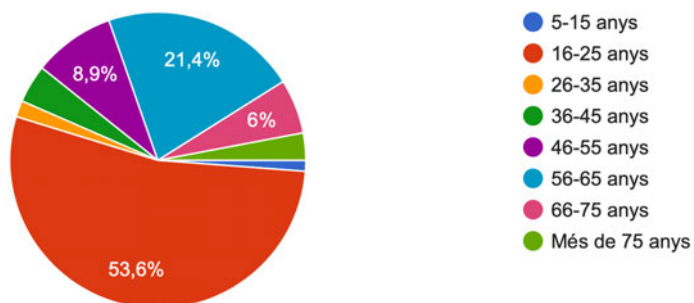
Sexe

168 respostas

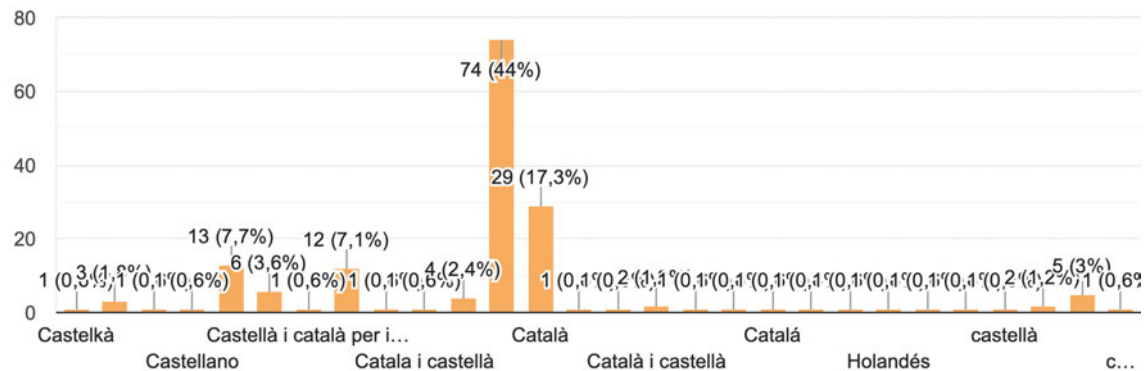
Edat

168 respostas

Quina és la teva llengua d'ús habitual?

168 respostas

Utilitzes aquests noms de colors?

e) Textos analitzats en l'apartat de corpus:

Cambra de la tardor (Gabriel Ferrater)	A Mallorca, durant la Guerra Civil (Bartomeu Rosselló-Pòrcel)
La persiana, no del tot tancada, com un esglai que es reté de caure a terra, no ens separa de l'aire. Mira, s'obren trenta-set horitzons rectes i prims, però el cor els oblida. Sense enyor se'ns va morint la llum, que era color de mel, i ara és color d'olor de poma. Que lent el món, que lent el món, que lenta la pena per les hores que se'n van de pressa. Digues, te'n recordaràs d'aquesta cambra? «Me l'estimo molt. Aquelles veus d'obers — Què són?» Paletes: manca una casa a la mançana. «Canten, i avui no els sento. Criden, riuen, i avui que callen em fa estrany». Que lentes les fulles roges de les veus, que incertes quan vénen a colgar-nos. Adormides, les fulles dels meus besos van colgant els recers del teu cos, i mentre oblides les fulles altes de l'estiu, els dies oberts i sense besos, ben al fons el cos recorda: encara tens la pell mig del sol, mig de la lluna.	Verdegen encara aquells camps i duren aquelles arbredes i damunt del mateix atzur es retallen les meves muntanyes. Allí les pedres invoquen sempre la pluja difícil, la pluja blava que ve de tu, cadena clara, serra, plaer, claror meva! Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls i que em fa tremolar quan et recordo! Ara els jardins hi són com músiques i em torben, em fatiguen com en un tedi lent. El cor de la tardor ja s'hi marceix, concertat amb fumeres delicades. I les herbes es cremen a turons de cacera, entre somnis de setembre i boires entintades de capvespre. Tota la meva vida es lliga a tu, com en la nit les flames a la fosca.

Tots els colors del blau

(Carme Alcoverro)

Tots els colors del **blau** escopirà la ploma
que avui escriu pintant l'encís d'aquest paisatge
i converteix el **blau** del to de la pintura
en aquest altre **blau** que està fet de paraules.

El blau tenyit de **negre** és aquest cel de plom
que ha pintat de **blau gris** el cotó fluix dels núvols.

Són **blaves** les muntanyes damunt la roca blava

I sostenen les cases, unes pedres d'on sura
una marca gravada d'encalcinat **blauet**.

En el fons de la vall s'ha barrejat amb l'aigua
el **roig** pur de la terra apareixent el **lila**,
el **malva** i el **violat**, el **rosa**, el **morat-blau**.

Pinzellades de tinta, escup aquesta ploma
damunt la meva tela de perla setinada.

Ara és aquest **blau fred de fulla d'olivera**
i ara és el **blau del cel** el que empastifa l'aire.

I el **blau obscur, profund**, que omple de ple el capvespre
i aquest **blau argentat** que neix just amb l'albada.

Tots els colors del blau pinten el meu silenci
escampat en el llenç que forma la Terra Alta.

f) Declaració d'autoria:

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Coordinació d'Estudis
Facultat de Filologia

Gran Via
de les Corts Catalanes, 585
08007 Barcelona

Tel. +34 934 035 504
fi-coord@ub.edu
www.ub.edu

Amb aquest escrit declaro que sóc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres.

Tinc coneixement que d'altra manera, i segons el que s'indica a l'article 18, del capítol 5 de les Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges de la UB, l'avaluació comporta la qualificació de "Suspens".

Barcelona, a 17 de juny de 2022

Signatura:

Membre de:

LE
RU

Reconeixement internacional de l'excel·lència

B:KC

Barcelona
Knowledge
Campus

Health Universitat
de Barcelona
Campus